

GİRİŞİMCİLİK

(EIS526)

Yazar:
Doç.Dr. Serkan BAYRAKTAR

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları
Sakarya Üniversitesi'ne aittir.

"Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu ders içeriğinin
bütün hakları saklıdır.

İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da
bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt
veya başka şekillerde çoğaltılamaz,
basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2008 by Sakarya University

All rights reserved
No part of this course content may be reproduced
or stored in a retrieval system, or transmitted
in any form or by any means mechanical, electronic,
photocopy, magnetic, tape or otherwise, without
permission in writing from the University.

Sürüm 1

Sakarya 2008

GİRİŞİMCİLİKTE CİNSİYET FAKTÖRÜ

Bu Haftanın Hedefi:

Kullanılan semboller

Animasyon

Soru

Veritabanı
Bağlantılı Soru

Simülasyon

Püf Noktası

Kadın Girişimciler

Türkiye’de, kadınların iş kurmada ve girişimcilik konularında erkeklerden daha farklı roller üstlendiği bilinmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla iş kurdukları da bir gerçektir. Yapılan gözlemler, kadın girişimcilerin kurdukları işletmelerin görece daha küçük işletmeler olduğu ve büyüme eğilimlerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kadın girişimcilerin sınırlı sayıda sektörde yoğunlaştığı da yapılan araştırmalarda görülmektedir. Buna karşılık erkek girişimcilerin dağılımının daha farklı sektörlerde olduğu ortaya çıkmıştır. Türk halkının kadın girişimcilere bakış açısı ve onları algılamaları, kadınların Türk toplumundaki yerinden kaynaklanmaktadır. Bu algılama biçiminden de dolaylı olarak bayan girişimciler etkilenebilmekte ve kendilerini ifade edebilmeleri, belli engellere takılarak güçleşebilmektedir.

Girişimcilik kültürü 1980’li yıllarda Batı’da ve Türkiye’de görülmeye başlanmıştır. Son yıllarda gözlenen teknolojik gelişmeler ve kültürel beklentilerdeki ilerlemeler bu girişimci kültürü desteklemiştir. Bu gelişmelerin etkisiyle girişimcilerin toplumdaki statüleri de yükselmiştir. Bir çok toplumda girişimcilere bazı pozitif ve değerli özellikler atfedilmektedir. Bu arada kadın girişimcilerin sayısının hızlı bir şekilde arttığı da gözlenmektedir. Bu değişim özellikle Batı ülkelerindeki akademisyenlerin ilgisini çekmiştir. Kadın girişimciliğin özellikle 1980’li yıllardan başlayarak ülkemizde de hız kazandığını görüyoruz. Aslında Türkiye’deki bayan girişimciliğinin köklerini 19. yüzyıla kadar götürmek mümkündür.

Kadın girişimcilik kavramına farklı yazarlarca farklı anlamlar yüklenmektedir. Bazı yazarlar girişimi başlatmak için yeterince ekonomik güce sahip olanları girişimci olarak değerlendirirken, bazı yazarlar buna ‘bağımlı’ girişimcileri de dahil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, iki farklı girişimci ayrımı yapılabilir: **Birincisi** ‘bağımsız girişimciler ki bunlar girişimi kurma ve devamını sağlamada finansal açıdan tam yetki sahibidirler. **İkincisi ise** ‘bağımlı’ girişimcilerdir ve bunlar kurulmuş olan girişimi devam ettirerek ikincil konumda kalırlar. Bu ikinci tür girişimcilik bazı yazarlarca ‘gizli girişimcilik’ olarak adlandırılmaktadır. Bu araştırmada girişimci olarak her iki tanımdaki girişimciler de kabul edilmiştir. Bazı kadın girişimcilerin, eşleriyle ortak girişimlerde bulunduğu aile şirketlerinde çalıştıkları görülmektedir.

Türkiye’deki kadınların büyük çoğunluğu ücretsiz çalışmaktadırlar ve ‘**ücretsiz aile çalışanları**’ olarak adlandırılmaktadırlar. Özellikle tarım sektöründe, kadınların hem ev işi hem de tarımsal işletmelerde çalıştıkları ve bunlara karşılık bir ücret alamadıkları görülmektedir.

Girişimcilerin öncelikle firmalarının performansının yüksekliğini sağlayabilmek için müşterileri ve çalışanları ile iyi bir etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Girişimcilerin

iş tatminleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda girişimcilikte maddi kazanç yanında kişinin yapmak istediği işle meşgul olma fırsatını bulabilmesi, esnek çalışma saatlerinde ve istediği koşullarda çalışabilmesi gibi avantajlar üzerinde durulmaktadır. Bunların yanında **eğer kuruluş aşamasındaki beklentiler sınırlı tutulursa**, işin sonunda elde edilen düşük bir performansla bile tatmin duygusuna ulaşılabilceği gibi farklı bir yaklaşımla da karşılaşılmaktadır. **Özellikle kadın girişimcilerin** firmaların kuruluş aşamalarında veya kendilerinin işe başladıkları dönemlerde iş ile ilgili beklentilerini düşük seviyede tuttukları ve bu yolla da hayal kırıklığına uğramadıkları gibi tatmin hissine bile ulaşabildikleri belirlenmiştir. Bunun yanında kadın girişimcilerin özellikle firma sahipliği ile tatmin düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarda kadın girişimcilerin finansal güvenliklerini sağlamakla birlikte, hem ev hem de iş dünyasındaki işlerini dengeleyemeyecekleri, belirli sektörlerde faaliyet gösterebilecekleri, bankalardan kredi bulmakta zorlanabilecekleri, müşteriler tarafından doğru algılanamayacakları ve benzeri konularda sorunlarla karşılaşabilecekleri belirlenmiştir.

Kadın Girişimcilerin Ekonomideki Yeri

Girişimcilik; insanın doğuştan sahip olduğu bir takım kişisel özelliklerine ve aldığı eğitime (aile içinde, okulda aldığı eğitim vb.) bağlı olarak şekillenen bir kavramdır. Ancak bu iki unsurun tek başına yeterli olmadığı, girişimciliğin niteliğini ve boyutunu daha çok toplumsal ortamın belirlediği de bir gerçektir. Olaya bu açıdan baktığımızda geleneksel değer yargılarının hayatın her alanında belirleyici faktör olduğu ülkemizde girişimcilerin pek çok sorunla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Konumuz açısından genel olarak girişimcilerin yaşadıkları bu sorunların yanısıra; kadın girişimcilerin sırf kadın olmaları nedeniyle yaşadıkları bir takım zorluklar! olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, her ne kadar girişimcilerin kadın-erkek diye ikiye bir ayrımına tabi tutmak yanlışsa da; sorunları açık bir şekilde ortaya koyabilmek ve yararlı çözüm önerileri geliştirebilmek amacıyla böyle bir ayrım yapmak gerekmektedir.

Kadın girişimci ne demektir?

Piyasa ekonomisi içinde; hesaplanmış riskleri göze alarak, doğrudan doğruya pazara yönelik, nakde dönüşebilen, mal ve hizmet üretilip satan, kendi işinin sahibi olup, vergi kaydı, TESK'e Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına veya TOBB-Odalarına üye olan ve sosyal güvenlik kurumlarından birinin şemsiyesi altında çalışan ya da yanında başka kişileri istihdam eden kadın, **kadın girişimci** olarak tanımlanmaktadır.

Kendi hesabına çalışan kadınların bir kısmının kiradan, vergiden kaçınma vb. sebeplerle bu durumlarını belirtmekten kaçındıkları; bazılarının da girişimci olmalarına rağmen bir esnaf-sanatkar odasına kayıtlı olmadıkları görülmüştür. Dolayısıyla bu kişileri **"girişimci"**

kavramının dışında bırakmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Aslında girişimci sınıfına kimlerin dahil edileceği konusunda tam bir uzlaşma sağlanamamasının bir nedeni de Türkiye'de 1992 yılına kadar bu konuda bir araştırma yapılmamış olmasıdır.

Bu konuya açıklık getirmek amacıyla kadın girişimci:

- ✚ Ev dışında bir mekanda, kendi adına kurduğu bir (veya birkaç) işyeri olan,
- ✚ Bu işyerinde tek başına veya istihdam ettiği diğer kişilerle birlikte çalışan ve/veya işin sahibi sıfatıyla ortaklık kuran,
- ✚ Herhangi bir mal veya hizmetin üretilmesi ile ilgili faaliyetleri yürüten bu mal veya hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan, yaptıran,
- ✚ İş ile ilgili olarak ilişkiye girilmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran,
- ✚ İş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlaması, iş yerinin işletilmesi, kapatılması, veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren,
- ✚ İşinden elde ettiği kazancın kullanım ve yatırım alanları üzerinde söz sahibi olan kişi olarak tanımlanabilir.

Görüldüğü gibi ev dışında da olsa; başkası hesabına çalışan kadınları ve bir nafaka temin ünitesi veya ailenin erkek fertleri için bir paravan olmaktan ileriye gidemeyen ve bu amaçla kendi adına bir işyeri olan kadınları girişimci sınıfına sokmak doğru değildir. Sadece ekonomik gelişmeye katkıda bulunan; diğer bir deyişle pastayı büyüten kadınlar girişimci olarak kabul edilmektedir.

Genelde emeklerinin tam olarak karşılığını alamamaları, iş kurarken ve bunu devam ettirirken karşılaştıkları zorluklar, iş dünyasında erkeklerin çoğunlukta olması, faaliyet gösterebilecekleri sektörlerin sınırlı olması, toplum tarafından kendilerine yüklenen görevler ve baskılar kadın girişimcilerin karşı karşıya oldukları engellerin başında gelmektedir.

Türkiye'de mevcut durum ise ana hatlarıyla aşağıdaki tabloyu içermektedir: Türkiye'de 1955' lerde % 70 oranında olan kadınların işgücüne katılım oranı 1990'larda % 33'lere düşmüştür. Bunun nedeni sanayileşmeyle birlikte kentlere göçün artması ve tarım kesiminde çalışan nüfusun azalmasıdır, Ancak yine de 1993 yılı verilerine göre Türkiye'de çalışan kadınların % 76.2'si tarım kesiminde çalışmaktadırlar.

Kentlere göçle birlikte **tarım alanında faaliyet gösteren kadınlar;** iktisaden faal nüfus dışına çıkmaktadırlar. Bu kadınların bir kısmı ev kadını konumuna geçerken; bazıları da özellikle gecekondü bölgelerinde kent işsizliklerini oluşturmakta ya da marjinal işlerde çalışmaktadırlar. Eğitim düzeyinin düşüklüğü sebebiyle kentlerde kadınların formal sektör içindeki istihdamı son derece sınırlıdır. Kadınlar ailenin temel geçim kaynağı olan ev içi işçilik, evde parça işleri gibi işlere yönelmektedirler.

Kadın Girişimciliğin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Kadın girişimciliğin Türkiye'deki sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerine ilişkin görüşlerimizi aşağıdaki kısaca özetlemeye çalışacağız.

Kadınları girişimci olmak konusunda güdüleyen unsurlar nelerdir?

Kadınlara onları kendi işlerini kurmak, girişimci olmak konusunda güdüleyen hususların neler olduğu sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır.

- 🚦 Kendi kendimin patronu olmak için,
- 🚦 Kocam işten çıkarılmıştı veya ölmüştü ailemi ayakta tutabilmek için,
- 🚦 Zamanımı kontrol altına alıp iyi bildiğim işi yapmak için

Bu cevaplar itici ve çekici faktörler olarak ikiye ayırabiliriz. **İtici faktörler** kadınları iş kurmaya mecbur eden sebeplerdir. Örneğin kocanın ölmesi, boşanma gibi olaylar bu grup içinde yer alır. Konuya duyulan ilgi ve istek, mücadele ruhu gibi faktörler ise **çekici faktörler**dir.

Kadınların genel olarak işgücü piyasasına katılmama nedenlerinden bazılarını ise şöyle sıralayabiliriz:

- 🚦 Toplumda halen devam eden geleneksel değer yargıları sonucu kadının ev dışında çalışmasına olumlu bakılmaması,
- 🚦 İşverenin eleman seçiminde erkeklere öncelik vermesi ve kadınları verimsiz görmesi,
- 🚦 Kadınların iş yaşamı ile aile yaşamını dengede tutabilecek destek hizmetlerinin eksik olması,
- 🚦 Aile reisi olan erkeğin öncelikle iş sahibi olmasının gerektiği düşüncesinin hala geçerliliğini korum

Görüldüğü gibi toplumsal ortamın müsaade etmediği bir durumda girişimcilik niteliklerinin gün ışığına çıkarılabilmesi hiç de kolay değildir. Kadınlarımızdaki girişimcilik özellikleri sosyal ve kültürel bir takım nedenlerle çocukluktan itibaren köretilmekte ve dolayısıyla ortaya çıkmadan yok edilmektedir. Oysa kadın girişimciliğin gerek alternatif bir istihdam biçimi olarak, gerekse nüfusumuzu % 50'sini oluşturan kesimin ekonomik hayata katılımının sağlanması suretiyle ülkenin kalkınma ve gelişme sürecinin hızlandırılması bakımından engellenmesi değil; ciddi bir şekilde özendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Kadın girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesi için öncelikle ne yapılması gerekir?

Bu konuda yapılması gereken ilk iş toplumun eğitilmesidir. Bunun için de öncelikle güncel ve geçerli değer yargıları oluşturulmaya çalışılmalıdır. Erkeklerdeki "Ben karısını çalıştıracak adam değilim" düşüncesinin önüne geçilmeli; erkekler eşlerini ve kızlarını çalışmaya teşvik eder hale getirilmelidir.

Toplumun eğitilmesinde kullanılacak en önemli araç kitle iletişim araçlarıdır. Örneğin kadınları girişimciliğe özendirecek, cesaretlendirecek ve toplumdaki ön yargıları ortadan kaldıracak mesajlar veren ve kadın girişimcilerin tanıtıldığı televizyon programları hazırlanabilir.

Kadın girişimcilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de çocuk meselesidir. Özellikle okul öncesi çocuklar için kreş ve benzeri yerlerin yetersiz oluşu kadınların iş hayatı ile aile hayatı arasında denge kurmalarını zorlaştırmaktadır. Bu açıdan gereken en önemli iş, çocukların teslim edilebileceği bir takım kuruluşların hayata geçirilmesidir. Bu kuruluşları sadece devletten beklemek meseleyi çözmek için yeterli değildir. İlk aşama olarak yakın komşulardan evde oturan birinin çocuklara bakması ve daha sonra bu işi büyütürken bu konuda iş hayatına atılması mümkündür. Böylece nüfusumuzun büyük çoğunluğunu oluşturan orta sınıftaki hatta gecekonduya yaşayan daha alt seviyedeki kadınlarımızın en iyi bildikleri işi yaparak girişimciliğe soyunmaları da sağlanabilir.

Bunların dışında çalışma hayatında kadının kendisi dışındaki nedenlerden kaynaklanan bazı sorunlar da mevcuttur. Ülkemizde meslekler hala kadınlar için, erkekler için diye sınıflandırılmakta; bu çerçevede kadınlar için hastabakıcılık, hemşirelik, sekreterlik gibi meslek dalları uygun görülmektedir. Ülkemizde kadınlar tüm bu engelleri assalar da; üç ana başlık altında toplayabileceğimiz sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlar; eğitim, sermaye ve örgütlenmedir. Aşağıda bu üç konu kısaca ele alınmaktadır;

Eğitim

Kadının iş hayatına atılmasına engel olan çağdışı değer yargılarının değiştirilmesi için toplumun eğitilmesinin ne kadar önemli olduğuna yukarıda değinmiştik. Burada üzerinde durmak istediğimiz konu ise kadınları girişimciliğe teşvik edecek bilgi ve becerileri kazandıracak olan genel ve mesleki eğitimidir.

Kadınların eğitim düzeyleri yükseldikçe iş piyasasına katılma oranları artmaktadır. Dolayısıyla ilk önce kadınlarımıza erkeklerle eşit şartlarda temel eğitim alma imkanı tanınmalıdır.

Kadınların geleneksel sayılan meslek alanlarının dışında da faaliyette bulunabilmelerini sağlayacak bir mesleki eğitim verilmelidir. Eğitim konusunda önemle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da; kadını kendi ayakları üzerinde durabileceğine inandıracak yani kendine olan güvenini artıracak; bağımsızlık, inisiyatif kullanma gibi niteliklerini ortaya çıkaracak programların uygulamaya sokulmasıdır.

Eğitim sadece kadın girişimcilerin sahaya çıkmasını sağlama aşamasıyla kalmamalıdır. Kendi hesabına çalışan pek çok kadının aldıkları eğitim, sahip olduğu bilgi ve beceri piyasa şartlarına uyum sağlamada yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla bu ve benzeri konulardaki eksiklikleri gidermek amacıyla işletmecilik alanında verilecek kurslar çok yararlı olabilecektir.

Kadının iş hayatına atılmasına engel olan unsurların ortadan kaldırılması için, kadınlara nasıl bir eğitim verilmelidir?

Sermaye

İkinci konu olan sermaye sorununa gelince; girişimcilerin karşılaştıkları sorunların en önemlilerinden birinin de sermaye yetersizliği olduğunu biliyoruz. Sermaye yetersizliği; girişimcilik niteliğine sahip kişilerin sahaya çıkmalarına engel olmakta ve bu engeli aşarak kendi işlerini kurabilmiş kişilere için de sınırlayıcı bir faktör olmaktadır, Devletten iş istemeyen; istihdam sorununa kendi çözümlerini üreten, vergi ödeyen girişimci kadınların en büyük sorunlarından biri olan sermaye temini konusunda desteklenmeleri gerekmektedir.

Sermaye temini sorunu nevi ifade etmektedir?

Sermaye temini dendiğinde de ilk aklımıza gelen kredi alabilmektir. Türkiye'de kredi veren bankaların hangi koşullar altında kredi verdiklerine ilişkin kesin bir bilgi mevcut değildir. Ancak Dünya Bankasının yaptırmış olduğu üç özel (İş Bankası, Sanayi Kalkınma Bankası ve Sanayi Yatırım Kredi Bankası) ve üç devlet (Ziraat-Halk-Vakıflar Bankası) bankasını kapsayan bir araştırmaya göre kadınların kredi alışları son derece sınırlıdır ve kadınlar borç para alanların çok küçük bir oranını oluşturmamaktadırlar (Ziraat B. % 3; Vakıflar B. % 3; Halk Bankası % 4).

Kadın girişimci kredisinden yararlanmak isteyenlerin, herhangi bir işte çalışmaması, işini evinin bir veya birkaç odasında gerçekleştiriyor ya da gerçekleştirecek olması gerekmektedir. **Bu kredinin amacı;** yeni bir işyeri açarak mal ve hizmet üretiminde yada ticari faaliyette bulunacak gençlere finansman imkanı sağlayarak onları teşvik etmektir.

Kadınların banka kredilerinden yararlanmamalarının en önemli sebebi nedir?

Kadınların banka kredilerinden yararlanmamalarının en önemli sebebi; krediye teminat olarak gösterecek varlıklarının olmamasıdır. Ayrıca kadın girişimcilerin kredi kaynakları hakkında bilgilendirilmesinin noksan oluşu da önemli bir engeldir.

Bu kredilerin etkililiğinin sağlanması için kredi miktarlarının yükseltilmesi, teminat koşullarının hafifletilmesi ve kredi verilen alanların genişletilmesi gerekmektedir. Bankalar, kendilerinden kredi alarak, iş kuran, geliştiren, başarılı kadınları kamuoyuna tanıtmalıdır. Bu durum yeni iş kuracaklar için güdüleyici bir yaklaşım olacaktır.

Örgütlenme

Girişimci kadınların birbirlerine destek verebilecekleri bir örgüt modelinin Türkiye'de geliştirilmemiş olduğunu söyleyebiliriz.

Kadın girişimciliğin istenilen düzeye gelebilmesinde dayanışma ve örgütlenmenin rolü büyüktür.

Örgütlenme hem mevcut hem de potansiyel kadın girişimciler için vazgeçilmez bir faaliyettir. Örgütsüz çatışma harcanan emeğin karşılıksız kalmasına, gelir kaybına ve piyasaya uyum sağlamada zorluk çekilmesine neden olur

Örgütlenme nasıl gerçekleştirilir ve sağlayacağı yararlar nelerdir?

Dünya'daki örnekler kendi hesabına çalışan kadınlar arasında örgütlenmenin kooperatifler veya birlikler kurarak gerçekleştiğini göstermektedir. Başlangıç aşaması "**kooperatifleşme**" en zor aşama olarak görülmektedir. Çünkü kadın girişimciler birbirinden çok kopuk bir gruptur. Bu yüzden örgütlenmede ilk adım, aynı alanda faaliyet gösteren kadınları birbirlerinden haberli kılmaktır.

Girişimci kadınlar arasında gerçekleştirilecek bir örgütlenmede amaç ve hedefler şunlar olabilir;

- ✚ Girişimci kadınların karşılaştıkları sorunları belirlemek, çözüm önerileri geliştirmek,
- ✚ Kredi sağlama konusunda yardımcı olmak,
- ✚ Satış ve pazarlama ile ilgili sorunların çözümüne yardımcı olmak.
- ✚ Kuruluş yeri seçiminde yardımcı olmak,
- ✚ Yeni iş kurmak isteyen kadınlara yol göstermek, bilgi vermek,
- ✚ Diğer kadın örgüt ve gruplarıyla bağlantıyı sağlamak,
- ✚ Uluslararası platformda Türk girişimci kadını temsil etmek, bu amaçla kurulmuş uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak ve görüş alışverişinde bulunmaktır.

Tartışma Soruları

1. Girişimcilikte cinsiyet faktörü önemli midir? Örneklerle açıklayınız.
2. Ülkemizde bayan girişimci olmanın zorlukları nelerdir?
3. Bayan girişimciler için varolan engeller nasıl aşılabılır? Tartışınız.